

KRIMINĀLTIESĪBU APAKŠNOZARE

KRIMINĀLTIESĪBU REFORMA TURPINĀS

*Dr. habil. iur. Uldis Krastiņš,
Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes
Krimināltiesisko zinātņu katedras profesors, Latvija*

Latvijas Republikas Ministru kabineta 2009. gada 9. janvārī pieņemtā „Kriminālsodu politikas koncepcija”¹ rosināja jaunas nostādnes krimināltiesībās, kas attiecas ne tikai uz kriminālsodu kā piespiedu ietekmēšanas līdzekli, bet daudz plašākā izvērsumā konceptuāli noteica uzdevumu izstrādāt grozījumus Krimināllikuma gan vispārīgajā, gan sevišķajā daļā.

Ir pamats teikt, ka 2009. gada 9. janvāra koncepcija ierosināja reformu Latvijas krimināltiesībās, par ko liecina 2012. gada 13. decembrī Latvijas Republikas Saeimā izdarītie plašie grozījumi Krimināllikumā, kas stājās spēkā no 2013. gada 1. aprīļa².

Raksturīgi, ka šie grozījumi Krimināllikumā (turpmāk arī – KL) aptvēra daudz plašāku krimināltiesību jautājumu loku, nekā bija paredzēts „Kriminālsodu politikas koncepcijā”. Uz dažām novitātēm norādīšu.

Krimināllikumā tika nostiprināts viens no svarīgākajiem starptautisko krimināltiesību principiem – *non bis in idem* princips, kas aizliedz personu par vienu un to pašu nodarījumu tiesāt vai sodīt divas reizes. Var jau teikt, ka šis princips jau bija iestrādāts Kriminālprocesa likuma (arī – KPL) 25. pantā³. Taču Krimināllikuma 1. panta piektajā daļā⁴ šis princips iestrādāts plašākā griezumā, ko ne vienmēr ievēro un uzsver.

KPL 25. pantā *non bis in idem* princips izteikts šādā veidā: personu par vienu un to pašu nodarījumu var tiesāt un sodīt tikai vienu reizi. Savukārt KL 1. panta piektās daļas redakcija ir šāda: Nevienu nedrīkst no jauna tiesāt vai sodīt par nodarījumu, par kuru viņš jau ticis attaisnots vai sodīts ar likumā noteiktajā kārtībā pieņemtu un spēkā stājušos nolēmumu krimināllietā vai administratīvā pārkāpuma lietā.

Abi iepriekšminētie *non bis in idem*

principa formulējumi būtiski atšķiras. KPL 25. pants norāda vienīgi uz to, ka par vienu un to pašu nodarījumu nedrīkst tiesāt un sodīt divas reizes. Krimināllikuma 1. panta piektajā daļā nepārprotami pateikts, ka runa ir ne tikai par kriminālsodāmiem nodarījumiem, par kuriem persona iepriekš tiesāta vai sodīta, bet arī par nodarījumiem, kas izskatīti administratīvā pārkāpuma lietā, kas nozīmē to, ka arī par tiem nedrīkst vēlreiz tiesāt vai sodīt kriminālā kārtā.

Formulējot KL 1. panta piekto daļu, likumdevējs ir ņēmis vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumu S. Zolotuhina lietā pret Krieviju (Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2007. gada 7. jūnija spriedums lietā 14939/03 S. Zolotukhin v. Russia)⁵.

Šis spriedums satur divas visai svarīgas nostādnes *non bis in idem* principa izpratnē: 1) attiecībā uz nodarījumu klasifikāciju nacionālajos likumos, kas dažās nacionālo tiesību sistēmās tiek apzīmētas kā „administratīvās”, aptver atsevišķus tiesībpārkāpumus, kas pēc savas būtības ir krimināli, taču pārāk maznozīmīgi, lai uz tiem attiecinātu krimināltiesību normu darbību un kriminālprocesu; 2) *non bis in idem* princips aizliedz kriminālvajāšanu un atkārtotu tiesvedību, kas balstās uz identiskiem faktiem vai faktiem, kas pēc būtības ir vieni un tie paši.

Tāpat Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir pateikusi, ka atbilstoši Latvijas tiesību sistēmai administratīvie tiesībpārkāpumi ir pielīdzināmi kriminālsodāmiem nodarījumiem, ja tie pēc būtības ir līdzīgi, un, otrkārt, kriminālvajāšana un atkārtota tiesvedība ir aizliegta, ja tā balstās uz identiskiem faktiem vai faktiem, kas pēc būtības ir vieni un tie paši⁶.

Krimināllikuma 1. panta ceturtajā daļā iekļauts krimināltiesību princips, ka nodarījumu

(tā tad darbību vai bezdarbību) nevar atzīt par noziedzīgu, likumu piemērojot pēc analogijas. Šis princips Latvijas krimināltiesībās bija izstrādāts krimināltiesību teorijā un tika ievērots praksē; tagad tas ir nostiprināts Krimināllikumā.

Papildināts arī KL 9. pants, kas reglamentē jautājumus par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu ar nodomu (tīši). Līdz 2012. gada 13. decembra grozījumiem Krimināllikumā vainas formu un to veidu risinājums bija saistīts vienīgi ar kaitīgajām sekām, kas iestājušās noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā. Taču Krimināllikuma sevišķajā daļā ir diezgan daudzas normas, kurās formulēti noziedzīgi nodarījumi, kas izpaudušies tikai prettiesiskās darbības izdarīšanā vai noteiktas darbības neizdarīšanā (bezdarbība).

Tie ir noziedzīgi nodarījumi, kas krimināltiesībās tiek dēvēti par formāla sastāva nodarījumiem, jo tie skaitās pabeigti ar likumā paredzētās darbības izdarīšanu vai tās neizdarīšanu, ja tāds pienākums ir bijis uzlikts, jo kaitīgo seku iestāšanos likums nav ietvēris attiecīgā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmju skaitā. Vainīgās personas psihiskā attieksme šādos nodarījumos KL 9. pantā nebija noteikta. Tagad šā panta otrajā daļā nepārprotami pateikts, ka noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu ar tiešu nodomu (tā tad tīši), ja persona apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu un to apzināti veikusi vai pieļāvusi (attiecas uz bezdarbību).

Būtiskas izmaiņas Krimināllikumā izdarītas noziedzīgu nodarījumu daudzējādības institūta regulējumā (KL 24. pants), jo no šā likuma gan vispārīgās daļas, gan sevišķās daļas izslēgta administratīvā tiesībpārkāpuma atkārtotība (KL 23. panta piektā daļa) un atkārtotība kā nodarījumu kvalificējošā pazīme (KL 25. pants). Pamatoti likumdevējs ir nonācis pie atzinuma, ka atkārtoti izdarīti administratīvie tiesībpārkāpumi nevar veidot kriminālsodāmu nodarījumu. Atkārtotības kā noziegumu kvalificējošas pazīmes izslēgšana no Krimināllikuma paver iespēju pilnīgāk novērtēt katra noziedzīgā nodarījuma kaitīgumu, cietušā interešu ievērošanu un soda individualizācijas principa ievērošanu, dodot iespēju noteikt sodu par katru noziedzīgo nodarījumu. Līdz ar to tiek stiprināts noziedzīgo nodarījumu reālas kopības princips krimināltiesībās, kas dod iespēju soda noteikšanā ievērot katra noziedzīgā nodarījuma kaitīgumu atbilstoši tiem soda noteikšanas

principiem, kas tagad detalizēti iestrādāti KL 50. pantā. Piemēram, KL 50. panta trešajā daļā tagad pateikts: ja vismaz viens noziedzīgs nodarījums, kas veido noziedzīgo nodarījumu kopību, ir smags vai sevišķi smags noziegums, galīgais sods tiek noteikts, pilnīgi vai daļēji saskaitot piespriestos sodus (tā tad nav paredzēts sodu ietveršanas princips)⁷.

Nozīmīgas izmaiņas skārušas atsevišķu sodu veidu traktējumu Krimināllikuma vispārīgajā daļā. Naudas soda apmērs un piespiedu darba ilgums vairs nav paredzēts konkrētu noziedzīgu nodarījumu sankcijās, bet gan vispārīgās daļas attiecīgajās normās (KL 41. un 40. pants), kas dod iespēju šos soda veidus izraudzīt atbilstoši izdarītā kaitīgumam, konkrētajiem noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas apstākļiem, kā arī ievērojot izdarītāja personību.

Kriminālsodu sistēmu īpašas izmaiņas neskāra (KL 36. pants); no kriminālsodu sistēmas izslēgts arests kā pamatsods (KL 39. pants), bet probācijas uzraudzība kā papildsods Krimināllikumā jau bija iekļauta pirms iztirzātajiem grozījumiem (KL 45.¹ pants). Atbilstoši grozījumiem Krimināllikumā tiesību ierobežošanu kā papildsodu drīkst piemērot arī tādos gadījumos, kad tas KL sevišķās daļas panta sankcijā nav paredzēts, tā tad balstoties uz vispārīgās daļas nosacījumiem (KL 44. panta trešā daļa).

Lielas izmaiņas ir notikušas Krimināllikuma sevišķajā daļā saistībā ar sankcijā paredzētajiem sodu veidiem un apmēriem. Raksturīgi, ka par noziedzīgiem nodarījumiem, kuri nav paši smagākie, veidotas alternatīvas sankcijas, paredzot tajās visus pamatsoda veidus (KL 36. pants), un tajā pašā laikā par kriminālpārkāpumiem un mazāk smagiem noziegumiem sankciju apmēri ir samazināti. Turpretī par smagiem un sevišķiem smagiem noziegumiem sankcijas vai nu atstātas iepriekšējās vai kļuvušas bargākas.

Iepriekšminētie grozījumi Krimināllikumā nav vienīgie, bet, manuprāt, pietiekams arguments, lai atzītu, ka 2009. gada 9. janvāra „Kriminālsodu politikas koncepcija” ievadīja reformu Latvijas krimināltiesībās, un tā tiek turpināta visai būtiskās krimināltiesību jomās. Par to liecina vairākas iestrādes Krimināllikuma grozījumu projektos, kas pilnīgi vai daļēji jau bija izdarītas pirms 2012. gada 13. decembra grozījumiem Krimināllikumā un kas dažādu

iemeslu dēļ palika ārpus šiem grozījumiem. Pie dažiem no tiem turpmāk pakavēšos.

Bieži Krimināllikuma sevišķās daļas normās kaitīgo seku apzīmēšanai tiek izmantoti vērtējuma jēdzieni. Viens no tādiem vērtējuma jēdzieniem ir būtisks kaitējums, ko ietvēra daudzās normās sakarā ar atkārtotības izslēgšanu no Krimināllikuma.

Likuma piemērošanas praksē būtiska kaitējuma satura atklāšana konkrētā noziedzīgā nodarījumā bieži ir radījusi praktiska rakstura grūtības, uz ko ne vienreiz vien ir norādījis Augstākās tiesas Krimināllietu departaments⁸, kaut arī 1998. gada 15. oktobra likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” (Īpašais likums) 23. pantā ir doti pamatnosacījumi šā jēdziena izpratnei⁹.

Saskaņā ar Īpašā likuma 23. panta pirmo daļu atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ar kuru radīts būtisks kaitējums, iestājas: 1) ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā ne vien nodarīts ievērojams mantisks zaudējums (pārsniedz piecu minimālo mēnešalgu kopsummu), bet arī apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātās intereses vai 2) ja šāds cits apdraudējums ir ievērojams.

Īpašas grūtības būtiska kaitējuma noteikšanā rodas, kad jāpamato cits ar likumu aizsargāto interešu apdraudējums vai, ka šāds cits interešu apdraudējums pats par sevi vērtējams kā ievērojams. Lai būtiska kaitējuma ietvaros materiālo zaudējumu plašāk varētu pielīdzināt būtiskam kaitējumam, ir ierosināts grozījums Īpašā likuma 23. pantā, paredzot, ka atbildība iestājas, ja prettiesiska nodarījuma izdarīšanas brīdī mantiskais zaudējums nav bijis mazāks par desmit minimālo mēnešalgu kopsummu. Tikai tāda apmēra zaudējuma prettiesiska nodarīšana vien jau ir pamats kriminālatbildībai, ja Krimināllikuma sevišķās daļas panta vai panta daļas dispozīcija uz to ir norāde. Taču arī šis grozījums neizslēdz grūtības būtiska kaitējuma izpratnē, jo jēdzieni „vēl citas ar likumu aizsargātās intereses” un „ievērojami apdraudētas citas ar likumu aizsargātās intereses” tāpat arī turpmāk prasīs pamatojumu šāda veida interešu aizskārumam katrā konkrētajā gadījumā.

Arvien vēl aktuāls ir jautājums par mantas konfiskāciju kā kriminālsoda veidu. KL 42. pantā mantas konfiskācija kā soda veids nozīmē notiesātā īpašumā esošās mantas piespiedu

bezatlīdzības atsavināšanu valsts īpašumā. Turklāt noteikts, ka, nosakot mantas konfiskāciju, tiesas konkrēti norāda, kāda manta konfiscējama. Tātad ir jābūt reālai iespējai mantu konfiscēt. Jāatzīmē, ka mantas konfiskācija kā pamatsods jau ir izslēgta no Krimināllikuma sodu sistēmas un līdz ar to šā likuma sevišķās daļas pantu sankcijās mantas konfiskācija kā pamatsods vairs nav paredzēta. Un tikai par atsevišķiem smagiem vai sevišķi smagiem noziegumiem mantas konfiskācija ir saglabāta kā papildsods.

Šāda ierobežota iespēja piemērot mantas konfiskāciju kā kriminālsoda veidu, acīmredzot, bija pamatā Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2015. gada 8. aprīļa spriedumam¹⁰, ar kuru atzīts, ka mantas konfiskācija kā soda veids, kas paredzēts KL 42. pantā, nav pretrunā ar Satversmes 105. pantā garantētajām personas konstitucionālajām tiesībām uz īpašumu.

Manuprāt, ir pārāgri runāt par mantas konfiskācijas kā papildsoda izslēgšanu no Krimināllikuma sodu sistēmās, kamēr krimināltiesībās nav reglamentēts mantas īpašās konfiskācijas institūts. Tā ieviešanai Tieslietu ministrijas pastāvīgā Krimināllikuma darba grupa ir izstrādājusi likuma projektu par grozījumiem Krimināllikuma vispārīgajā daļā, ierosinot to papildināt ar jaunu nodaļu „Mantas īpašā konfiskācija”, kurā iestrādāti galvenie mantas īpašās konfiskācijas noteikumi.

Dots mantas īpašās konfiskācijas jēdziens jeb pamats. Mantas īpašā konfiskācija ir noziedzīgi iegūtas mantas, noziedzīga nodarījuma rīka, lietas, kas bija paredzēta vai tika izmantota noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, kā arī jebkuras ar noziedzīgu nodarījumu saistītas mantas piespiedu atsavināšana valsts labā.

Tiek norādīts, ka mantas īpašā konfiskācija nav kriminālsods. Tas ir svarīgi, jo tiek atzīts, ka mantas īpašā konfiskācija nav iekļaujama Krimināllikuma sodu sistēmā kā kriminālsods, bet ir cits piespiedu ietekmēšanas līdzeklis krimināltiesībās līdzīgi kā juridiskajām personām piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi, kuru skaitā ir arī juridiskajai personai piederošās mantas konfiskācija (KL 70.² pants).

Galvenā vērība likumprojektā veltīta noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijai. Jāpiemin, ka KPL 355. pantā ir risināti jautājumi par noziedzīgi iegūtu mantu un noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju kriminālprocesa ietvaros

(KPL 358. pants). Taču sistēmiski tas nav pareizs risinājums, jo mantas konfiskācijas jautājumi saistībā ar izdarītu noziedzīgo nodarījumu jārisina krimināltiesību materiālajās normās un stingrā tiesas kontrolē un, otrkārt, KPL 355. panta nosacījumi nav pilnībā atbilstoši mantas īpašās konfiskācijas jēgai.

Galvenās noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas nostādnes. Manta atzīstama par noziedzīgi iegūtu, ja personas īpašumā vai valdījumā tā tieši vai netieši nonākusi noziedzīga nodarījuma rezultātā, tajā skaitā iegūta no šādas mantas realizācijas vai persona citādi guvusi no tās labumu. Iestrādāta tā saucamā „prezumētā mantas konfiskācija”, tas ir, tādas mantas konfiskācija, kas atrodas konkrētus noziegumus izdarījušās personas īpašumā vai valdījumā vai tā atsavināta vai citādi nodota citai personai, ar kuru noziegumu izdarījušai personai ir radnieciskas, kopdzīves, kopīgas saimnieciskas un tamlīdzīgas saites, ja šīs personas nepierāda, ka konkrētā manta ir iegūta likumīgā ceļā.

Normatīvas pārmaiņas paredzētas saistībā ar KL 260. pantu, kurā paredzēta atbildība par ceļu satiksmes un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu, ja iestājušās kaitīgas sekas miesas bojājumu veidā vai cilvēka nāve. Pārmaiņām tiek pakļauta šā panta trešā daļa, kurā nodalīta atbildība par iepriekšminēto noteikumu pārkāpšanu, ja kaitīgās sekas radušās, vadot transportlīdzekli alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē.

Krimināllikuma 260. panta trešā daļa pašreiz spēkā esošajā redakcijā attiecas uz visām šā panta daļām neatkarīgi no kaitīgo seku smaguma, sākot ar viegliem miesas bojājumiem, paredzot visai bargu sankciju – brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz piecpadsmit gadiem. Ja visās citās KL 260. panta daļās sankcijas bargums ir atkarīgs no kaitīgo seku smaguma, tad trešajā daļā soda individualizācijas princips, kura pamatā ir nosacījums, ka soda bargums ir atkarīgs no kaitējuma smaguma, nav ievērots. Tāpēc uz KL 262. panta bāzes tiek veidota jauna satura norma, saglabājot šā panta pirmo daļu, bet sekojošajās četrās šā panta daļās atkarībā no seku smaguma tiek paredzēta atbildība par ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu, ja to izdarījusi persona, kura vada transportlīdzekli alkohola, narkotisko,

psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē, paredzot katrā panta daļā diferencētu atbildību.

Izmaiņām paredzēts pakļaut arī KL 262.¹ pantu – „Atteikšanās no alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko un citu apreibinošu vielu ietekmes pārbaudes”. Ievērojot to, ka nav reti gadījumi, kad pēc ceļa negadījuma, kura rezultātā iestājušās KL 260. pantā paredzētās sekas, transportlīdzekļa vadītājs pamet notikuma vietu, tāpēc nav bijis iespējams pārbaudīt, vai transportlīdzekļa vadītājs transportlīdzekli ir vadījis apreibuma stāvoklī, un līdz ar to pastāvējusi iespēja izvairīties no likumā paredzētās paaugstinātās atbildības. Lai šādus gadījumus mazinātu, tiek ierosināts KL 262.¹ pantu papildināt ar vēl vienu atbildības nosacījumu – ja transportlīdzekļa vadītājs pēc ceļu satiksmes negadījuma, kura rezultātā cietušajam (cietušajiem) radušies miesas bojājumi, atstājis notikuma vietu, tātad izvairījies no apreibinošu vielu ietekmes pārbaudes.

Tieslietu ministrijas sākotnējā projekta variantā bija paredzēts personas atteikšanos no medicīniskās pārbaudes apreibinošu vielu koncentrācijas noteikšanai asinīs KL 262.¹ pantā saistīt ar notikuma vietu atstāšanu transportlīdzekļa vadītāja vainu ceļa negadījumā, tas ir, ar konkrētu ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu. Atkarībā no seku smaguma tika veidotas 262.¹ panta daļu paaugstināta barguma sankcijas salīdzinājumā ar KL 260. panta attiecīgajām daļām, neveidojot noziedzīgo nodarījumu kopību ar KL 260. pantu.

Pret šādu KL 262.¹ panta konstrukciju izteicu iebildumus šādu apsvērumu dēļ. Pirmkārt, šajā pantā paredzētā atteikšanās no medicīniskās pārbaudes un negadījuma vietas atstāšana notiek tūlīt pēc negadījuma un netiek konstatēta transportlīdzekļa vadītāja vaina ne KL 260. pantā, ne KL 262.¹ pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā. Transportlīdzekļa vadītāja medicīniskā pārbaude tiek rosināta sakarā ar to, ka negadījuma kaitīgās sekas ir negadījuma vietā konstatējamas. Vainas jautājums – tas ir, vai transportlīdzekļa vadītājs ar savu darbību vai bezdarbību ir pārkāpis ceļu satiksmes noteikumus un vai tāda darbība ir cēloņsakarībā ar kaitīgajām sekām, kā arī to, kāda smaguma kaitējums nodarīts cietušajam (cietušajiem) procesuāli tiek risināts tikai pēc kriminālprocesa uzsākšanas; otrkārt, tāpat

kā KL 262. pantā (transportlīdzekļa vadīšana alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē) arī KL 262.¹ panta daļās sankcijas tika paredzētas atkarībā no kaitīgo seku smaguma un to maksimālās robežas KL 262.¹ pantā neatšķirās no KL 262. pantā paredzētajām sankciju robežām.

Tāpat transportlīdzekļa vadītājs, kurš atteicies no medicīniskās pārbaudes vai atstājis notikuma vietu, netieši tiek atzīts par vainīgu noziedzīgā nodarījumā, kas paredzēts KL 262.¹ pantā. Taču nevaram izslēgt gadījumus, kad transportlīdzekļa vadītājs notikuma vietu atstājis vienīgi aiz bailēm no atbildības, psihiskā stresa ietekmē sakarā ar cietušā sakropļošanu vai pat nonāvēšanu. Veidojot šādas konstrukcijas KL 262.¹ pantu, rupjā veidā tiek pārkāpts taisnīguma princips krimināltiesībās, jo persona var tikt notiesāta par noziedzīgu nodarījumu, ko viņa nav izdarījusi.

Tajā pašā laikā neapšaubāmi, ka transportlīdzekļa vadītājs, atstājot notikuma vietu pēc negadījuma, kuru viņš ir izraisījis un, ja iestājušās KL 260. pantā paredzētās sekas, ir pārkāpis ceļu satiksmes noteikumus, tāpēc par šādu rīcību, ievērojot seku smagumu, viņam ir jāatbild. KL 262.¹ pantā ir jāparedz transportlīdzekļa vadītāja atbildība par ceļu satiksmes negadījuma vietas atstāšanu pēc izraisītā satiksmes negadījuma ar kaitīgām sekām. Ja transportlīdzekļa vadītājs tiek atzīts par vainīgu arī noziedzīgā nodarījumā, kas paredzēts KL 260. pantā, viņš atbild saskaņā ar nodarījumu reālās kopības noteikumiem par abiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

KL 262.¹ panta daļās paredzēto sankciju bargums atkarībā no kaitīgo seku smaguma pakāpes taisnīguma dēļ nedrīkst pārsniegt starpību starp KL 260. pantā un 262. pantā paredzētajām brīvības atņemšanas soda maksimālajām robežām, un tie ir trīs gadi brīvības atņemšanas, jo pretējā gadījumā sods būtu bargāks nekā tas ir paredzēts par transportlīdzekļa vadīšanu alkohola vai citu apreibinošu vielu ietekmē (KL 262. pants).

Arvien vēl neatrisināts ir vainas jautājums salikta sastāva noziedzīgos nodarījumos, kurus veido tīša prettiesiska darbība vai bezdarbība, bet kaitīgās sekas iestājušās aiz neuzmanības. Salikta sastāva noziedzīgiem nodarījumiem pieskaitāms arī KL 260. pantā paredzētais nodarījums. Tieslietu ministrijas pastāvīgā darba

grupa izstrādāja priekšlikumu par kopējo vainas formu salikta sastāva noziedzīgos nodarījumos. Krimināllikuma grozījumi projekta veidā nonāca līdz Saeimas Juridiskajai komisijai, kur Vienotības partijas deputātu negatīvās nostājas dēļ neguva atbalstu.

Taču savu aktualitāti šī problēma nav zaudējusi arī sakarā ar KL 262. panta izveidi un vēl jo vairāk tāpēc, ka Krimināllikuma sevišķajā daļā ir vairāk nekā 30 noziedzīgu nodarījumu, kuros salikta sastāva noziedzīgā nodarījumā smagas sekas paredzētas aiz neuzmanības, bet kaitīgās sekas būtiska kaitējuma veidā salikta sastāva noziedzīgos nodarījumos iekļautas vairāk nekā 70 noziedzīgos nodarījumos.

Par to, ka kopējās vainas formas jautājums salikta sastāva noziedzīgos nodarījumos Krimināllikuma vispārīgajā daļā ir jāatrisina, varam pārliecināties saistībā ar ierosinātajiem grozījumiem KL 262. pantā un jau esošo KL 260. pantu. Abos šajos pantos kaitīgās sekas iestājas aiz neuzmanības, tāpēc vairāk nekā divaini, ka noziedzīgs nodarījums, kas paredzēts KL 260. pantā, tiek uzskatīts par izdarītu aiz neuzmanības (arī tad, kad Ceļu satiksmes noteikumi tiek pārkāpti visrupjākajā veidā), bet KL 262. pantā paredzētais – tīši.

Tas apstāklis, ka Krimināllikuma sevišķajā daļā ir paredzēti vairāk nekā simts salikta sastāva noziedzīgu nodarījumu, kuros darbība vai bezdarbība saistīta ar kaitīgām sekām (smagas sekas vai būtisks kaitējums) aiz neuzmanības, manuprāt, vien jau ir pietiekams pamats, lai Krimināllikuma vispārīgās daļas 8. panta ceturtajā daļā iekļautu vainas risinājumu salikta sastāva noziedzīgos nodarījumos. Tāpat, ja darbība vai bezdarbība ir tīša (saskaņā ar KL 9. panta otro daļu apzināta darbība vai bezdarbība vienmēr ir tīša), bet kaitīgās sekas iestājušās aiz neuzmanības, tad kopumā tāds noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu ar nodomu (tīši)¹¹.

Tāds vainas risinājums salikta sastāva noziedzīgos nodarījumos ir atrodamas Vācijas Federatīvās Republikas Kriminālkodeksa 11. paragrāfa otrajā daļā¹², Igaunijas Sodkoda 15. panta otrajā daļā¹³, Krievijas Federācijas Kriminālkodeksa 27. pantā¹⁴ un Moldovas Republikas Kriminālkodeksa 19. pantā¹⁵.

Pie kāda rezultāta var novest nepareizs vainas risinājums konkrētā noziedzīgā nodarījumā varam pārliecināties sakarā ar ne tik senu

notikumu, kad, sabrūkot veikala *SLA Maksima Latvija* būvei Zolitūdē, bojā gāja vairāk nekā piecdesmit cilvēki. Tika uzsākts kriminālprocess saskaņā ar tajā laikā spēkā esošā KL 239. panta otro daļu, kurā paredzēta atbildība par būvniecības noteikumu pārkāpšanu, ja sabrukusi būve vai tās daļa un tas izraisījis smagas sekas. Tajā laikā par tādu noziegumu KL 239. panta otrajā daļā maksimālais sods bija paredzēts brīvības atņemšana uz laiku līdz četriem gadiem. Soda piedraudējums likumā tikai līdz četriem gadiem brīvības atņemšanas par Zolitūdē notikušo smago traģēdiju izsauca pamatotu sabiedrības sašutumu un, kaut arī vēlāk likumdevējs soda maksimumu šajā pantā ievērojami paaugstināja, atpakaļejoša spēka tam nav.

Atgādināšu, kā radās sankcijas samazinājums KL 239. panta otrajā daļā. Atbilstoši Kriminālsodu politikas koncepcijas nostādnēm, izstrādājot Krimināllikuma grozījumu projektu, par noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti aiz neuzmanības, vairākos gadījumos tika

samazinātas sankcijas. Tā kā KL 239. panta otrajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums praksē tika pieskaitīts pie nodarījumiem aiz neuzmanības, jo pret smagajām sekām personas subjektīvā attieksme izpaužas neuzmanības formā, tad šā panta otrās daļas sankcijā brīvības atņemšanas maksimālais laiks atbilstoši 2012. gada 13. decembra grozījumiem Krimināllikumā tika samazināts no astoņiem līdz četriem gadiem.

Ja būtu ievērotas šajā rakstā jau minētās teorētiskās nostādnes par to, ka salikta sastāva noziedzīgi nodarījumi ir tīši, nebūtu bijis pamata KL 239. panta otrajā daļā samazināt brīvības atņemšanas soda maksimālo robežu no astoņiem līdz četriem gadiem.

Netaisnīgais juridiskais risinājums par KL 239. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma vainas formu, ja to vērtējam saistībā ar Zolitūdes traģēdiju, vēl lieku reizi atgādināja, ka Krimināllikuma vispārīgajā daļā ir jārisina jautājums par vainas formu salikta sastāva noziedzīgos nodarījumos un tā ir tīša vaina.

Atsauces

- ¹ Latvijas Republikas Ministru kabineta 2009. gada 9. janvārī pieņemtā „Kriminālsodu politikas koncepcija” // Latvijas Vēstnesis, 13.01.2009., Nr.6.
- ² Grozījumi Krimināllikumā: 2012. gada 13. decembra likums // Latvijas Vēstnesis, 27.12.2012., Nr.202.
- ³ Kriminālprocesa likums. Rīga: Zvaigzne ABC, 2010.
- ⁴ Krimināllikums. „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”. Rīga: Firma „AFS”, 2015.
- ⁵ Pieejams: <http://www.europecourt.ru.resheniya-europejskoko-suda-narusskom-yazyke>
- ⁶ Vairāk skatīt: U. Krastiņš. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 8.-11. lpp.
- ⁷ Vairāk skatīt: U. Krastiņš. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 322.-331. lpp.
- ⁸ Vairāk skatīt: U. Krastiņš. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014., 94.-99. lpp.
- ⁹ Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: 1998. gada 15. oktobra likums // Latvijas Vēstnesis, 04.11.1998., Nr.331/332.
- ¹⁰ Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums-2014-34-01.pdf
- ¹¹ Vairāk: U. Krastiņš. Vēl un vēlreiz par vainu salikta sastāva noziedzīgos nodarījumos. Jurista Vārds, 4.11.2014., Nr.43; U. Krastiņš. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi. 2009 – 2014. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015., 118. – 134. lpp.
- ¹² Vācijas Federatīvās Republikas Kriminālkodekss. Grāmatā: U. Krastiņš, V. Liholaja. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006., 437. lpp.
- ¹³ Igaunijas Sodu kodekss. Grāmatā: U. Krastiņš, V. Liholaja. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004., 358. lpp.
- ¹⁴ Уголовный кодекс Российской Федерации. – М.: Проспект КноРус, 2013, с. 11.
- ¹⁵ Уголовный кодекс Республики Молдова. – СПб: Изд-во Юрид. центр Пресс, 2003, с. 122.

Abstract

The article substantiates the view that approved on the 9th of January 2009 by the Cabinet of Ministers of the Latvian Republic, the concept of policy of criminal penalties and adopted on the 13th of December 2013 by the Saeima, the numerous changes in the Criminal Law (CL), should be considered as the beginning of the reform of criminal law of Latvia. In particular, in CL, now is written the principle *non bis in idem*, the prohibited analogy in the criminal law, from the criminal law is excluded the institute of repetition of criminal acts in all its forms and thereby the scope of application of real set of acts. The author of the article points out that were developed also the other draft amendments and supplements in the CL, for example, regarding the special confiscation of property, the expansion of the content of the estimating concept of essential damage, the other interpretation of criminal acts in the road traffic is suggested, as well as the other forms of guilt in the criminal acts with the complex composition.

Аннотация

В статье обосновывается мнение о том, что утвержденную 9 января 2009 года Кабинетом министров Латвийской Республики Концепцию политики уголовных наказаний и принятые 13 декабря 2013 года Сеймом обширные изменения в Уголовном законе (УЗ) следует считать началом реформы уголовного права Латвии. В частности, в УЗ теперь записан принцип *non bis in idem*, запрещена аналогия закона в уголовном праве, из УЗ исключен институт повторности уголовных деяний во всех ее видах и тем самым расширена сфера применения реальной совокупности деяний. Автор статьи указывает, что разработаны и другие проекты изменений и дополнений в УЗ, например, о специальной конфискации имущества, о расширении содержания оценочного понятия существенного вреда, предложена иная трактовка преступных деяний в дорожном движении, а также формы вины в преступных деяниях со сложным составом.

Pētījums prezentēts Baltijas Starptautiskās akadēmijas starptautiskajā zinātniski praktiskajā konferencē „Likumība, drošība un tiesiskā kārtība sabiedrības transformācijas ģeopolitiskajos apstākļos” 2015. gada 24. aprīlī.